

1.4.10 Formální logika shrnutí

Předpoklady: 010409

Shrnutí logiky

Důležité znalosti

- konjunkce, $a \wedge b$, "a", pravda, jen když jsou oba výroky pravdivé (jako průnik)
- disjunkce, $a \vee b$, "nebo", lež, jen když jsou oba výroky nepravdivé (jako sjednocení)
- implikace, $a \Rightarrow b$, "Jestliže ..., pak...", lež, jen když z pravdy plyne nepravda, nejde obrátit
- ekvivalence, $a \Leftrightarrow b$, "právě, když", pravdivá, když oba výroky mají stejnou pravdivost
- obměněná implikace $\neg b \Rightarrow \neg a$
- $\neg(a \wedge b) \Leftrightarrow \neg a \vee \neg b$
- $\neg(a \vee b) \Leftrightarrow \neg a \wedge \neg b$
- $\neg(a \Rightarrow b) \Leftrightarrow a \wedge \neg b$
- $\neg(a \Leftrightarrow b) \Leftrightarrow (\neg a \Leftrightarrow b) \Leftrightarrow (a \Leftrightarrow \neg b)$
- $\exists$ - existuje ..., negace: pro všechny neplatí, ...
- $\forall$ - pro všechna ..., negace: existuje, že neplatí, ...

Zádrhele

- "Negace pokrývá všechny ostatní možnosti".
- Implikace z nepravdivého předpokladu je pravdivá.
- Negace implikace je konjunkce $\Rightarrow$ nezačíná jestliže.

Dobré rady

- U těžších výroků si napsat formuli, tu znegovat a pak do ní dosadit.
- Při negaci výroků o množství si můžeme pomoci konkrétními čísly.

Př. 1: Jsou dány výroky:

a: "Kryštof Kolumbus objevil Ameriku v roce 1492."

b: "Afrika je nejmenší světadíl."

c: "Rychlost je dána vztahem $v = \frac{\Delta s}{\Delta t}$."

Sestav z těchto výroků (bez použití negace):

a) pravdivou implikaci,	b) nepravdivou disjunkci,
c) pravdivou konjunkci,	d) nepravdivou ekvivalenci.

a) pravdivá implikace

Pravdivá implikace $\Rightarrow$ několik možností:

- $1 \Rightarrow 1 = 1$ (z pravdivého předpokladu pravdivý závěr): „Jestliže Kryštof Kolumbus objevil Ameriku v roce 1492, pak rychlost je dána vztahem $v = \frac{\Delta s}{\Delta t}$.“

- $0 \Rightarrow 1 = 1, 0 \Rightarrow 0 = 1$ (z nepravdivého předpokladu cokoliv): „Jestliže Afrika je nejmenší světadíl, pak rychlost je dána vztahem $v = \frac{\Delta s}{\Delta t}$.“ (více možností)

b) nepravdivá disjunkce

Nepravdivá disjunkce $\Rightarrow$ jediný případ $0 \vee 0 = 0 \Rightarrow$ výrok b musíme použít dvakrát: „Afrika je nejmenší světadíl nebo Afrika je nejmenší světadíl.“

c) pravdivá konjunkce

Pravdivá konjunkce $\Rightarrow$ jediný případ $1 \wedge 1 = 1 \Rightarrow$ libovolná kombinace výroků a, c : „Kryštof Kolumbus objevil Ameriku v roce 1492 a rychlost je dána vztahem $v = \frac{\Delta s}{\Delta t}$.“

d) nepravdivá ekvivalence

Nepravdivá ekvivalence $\Rightarrow$ dvě možnosti $1 \Leftrightarrow 0 = 0$ nebo $0 \Leftrightarrow 1 = 0 \Rightarrow$ ekvivalenci

sestavíme z výroku b a jednoho z výroků a, c : „Rychlost je dána vztahem $v = \frac{\Delta s}{\Delta t}$, právě když

Afrika je nejmenší světadíl.“

Př. 2: Rozhodni pomocí tabulky pravdivostních hodnot, zda je výrok $(\neg a \vee b) \vee (a \wedge \neg b)$ tautologie.

a	b	$\neg a$	$\neg b$	$\neg a \vee b$	$a \wedge \neg b$	$(\neg a \vee b) \vee (a \wedge \neg b)$
1	1	0	0	1	0	1
1	0	0	1	0	1	1
0	1	1	0	1	0	1
0	0	1	1	1	0	1

Výrok $(\neg a \vee b) \vee (a \wedge \neg b)$ je pravdivý vždy bez ohledu na pravdivost výroků $a, b \Rightarrow$ jedná se o tautologii.

Př. 3: Neguj výroky.

- Bod A leží na přímkách p, q .
- Složené číslo má alespoň tři dělitele.
- Ke každému reálnému číslu x existuje celé číslo n , pro které platí $n < x$.
- Rovnice $x^2 - 2x + 3 = 0$ má právě dvě řešení.
- Trojúhelník je pravoúhlý, právě když pro jeho strany platí $a^2 + b^2 = c^2$.
- Jestliže je diskriminant větší nebo roven nule, má rovnice jedno nebo dvě řešení.

a) Bod A leží na přímkách p, q .

Výrok ve tvaru $a \wedge b \Rightarrow$ negace $\neg a \vee \neg b$.

Bod A neleží na přímce p nebo neleží na přímce q .

b) Složené číslo má alespoň tři dělitele.

Jednoduchý výrok.

Složené číslo má nejvýše dva dělitele.

c) Ke každému reálnému číslu x existuje celé číslo n , pro které platí $n < x$.
Kvantifikovaný výrok.
Existuje reálné číslo x , ke kterému neexistuje celé číslo n , pro které platí $n < x$.

d) Rovnice $x^2 - 2x + 3 = 0$ má právě dvě řešení.
Jednoduchý výrok, dáváme pozor na pokrytí všech možností.
Rovnice $x^2 - 2x + 3 = 0$ má žádné, jedno nebo více než dvě řešení.

e) Trojúhelník je pravoúhlý, právě když pro jeho strany platí $a^2 + b^2 = c^2$.
Výrok ve tvaru $a \Leftrightarrow b \Rightarrow$ negace ve tvaru $\neg a \Leftrightarrow b$ nebo $a \Leftrightarrow \neg b$.
Trojúhelník není pravoúhlý, právě když pro jeho strany platí $a^2 + b^2 = c^2$.
Trojúhelník je pravoúhlý, právě když pro jeho strany neplatí $a^2 + b^2 = c^2$.

f) Jestliže je diskriminant větší nebo roven nule, má rovnice jedno nebo dvě řešení.
Výrok ve tvaru $(a \vee b) \Rightarrow (c \vee d) \Rightarrow$ negace ve tvaru
 $(a \vee b) \wedge \neg(c \vee d) = (a \vee b) \wedge (\neg c \wedge \neg d)$.
Diskriminant je větší nebo roven nule a rovnice nemá ani jedno ani dvě řešení.

Dodatek: Některé negace mohou mít i jiné než uvedené tvary:

- e) Trojúhelník je ostroúhlý nebo tupoúhlý, právě když pro jeho strany platí $a^2 + b^2 = c^2$.
- f) Diskriminant je větší nebo roven nule a rovnice má žádné nebo více než dvě řešení.

Př. 4: Zformuluj obměněné implikace výroků.

- a) Když všechno spočítáš, dostaneš plus.
Když nedostaneš plus, nespočítáš všechno.
- b) Shodují-li se pravoúhlé trojúhelníky ve svém vnitřním nepravém úhlu, jsou si podobné.
Nejsou-li si dva pravoúhlé trojúhelníky podobné, neshodují se ve svém vnitřním nepravém úhlu.
- c) Je-li číslo dělitelné 3 a 5, je dělitelné patnácti.
Pokud číslo není dělitelné patnácti, není dělitelné 3 nebo 5.
- d) Když trojúhelník není tupoúhlý, je ostroúhlý nebo pravoúhlý.
Když trojúhelník není ostroúhlý ani pravoúhlý, je tupoúhlý.

Př. 5: Jsou dány pravdivé výroky a, b a nepravdivé výroky c, d . Rozhodni o pravdivosti výroků:

$$\text{a) } (\neg a \Rightarrow b) \vee (c \wedge \neg d) \vee (a \Leftrightarrow d), \quad \text{b) } (a \wedge \neg d) \Rightarrow [(c \vee \neg d) \vee (\neg a \Rightarrow d)].$$

V obou případech dosadíme do formule pravdivostní hodnoty výroků a postupně formuli zjednodušíme.

$$\text{a) } (\neg a \Rightarrow b) \vee (c \wedge \neg d) \vee (a \Leftrightarrow d)$$

$$(\neg 1 \Rightarrow 1) \vee (0 \wedge \neg 0) \vee (1 \Leftrightarrow 0)$$

$$(0 \Rightarrow 1) \vee (0 \wedge 1) \vee 0$$

$$1 \vee 0 \vee 0$$

$$1$$

Pravdivý výrok

$$\text{b) } (a \wedge \neg d) \Rightarrow [(c \vee \neg d) \vee (\neg a \Rightarrow d)]$$

$$(1 \wedge \neg 0) \Rightarrow [(0 \vee \neg 0) \vee (\neg 1 \Rightarrow 0)]$$

$$(1 \wedge 1) \Rightarrow [(0 \vee 1) \vee (0 \Rightarrow 0)]$$

$$1 \Rightarrow [1 \vee 1]$$

$$1 \Rightarrow 1$$

$$1$$

Pravdivý výrok

Př. 6: Neguj výroky.

- Všechno nebo nic.
- Žádný strom neroste do nebe.
- Jestli se rozzlobíme, budeme zlí.
- Nežere maso, nepozná vtíp.
- Všichni už jsou v Mexiku.
- Na každého jednou dojde.

a) Všechno nebo nic.

Nevšechno a nenic.

b) Žádný strom neroste do nebe.

Existuje alespoň jeden strom rostoucí do nebe.

c) Jestli se rozzlobíme, budeme zlí.

Rozzlobíme se a nebudeme zlí.

d) Nežere maso, nepozná vtíp.

Žere maso nebo pozná vtíp.

e) Všichni už jsou v Mexiku.

Alespoň jeden není v Mexiku.

f) Na každého jednou dojde.

Existuje jeden, na kterého nedojde.

Př. 7: V tabulce jsou uvedeny pravdivostní hodnoty složeného výroku sestaveného z výroků a, b . Vyjádří tento výrok formulí.

a	b		
1	1	0	
1	0	1	
0	1	1	
0	0	0	

Ve sloupci jsou dvě jedničky a dvě dvojky $\Rightarrow$ jde o ekvivalenci. Hledaný výrok je pravdivý, když jsou pravdivostní hodnoty výroků a, b rozdílné $\Rightarrow$ jeden z výroků znegujeme, aby byla v těchto případech ekvivalence pravdivá.

a	b	$\neg a$	$\neg b$	$\neg a \leftrightarrow b$	$a \leftrightarrow \neg b$
1	1	0	0	0	0
1	0	0	1	1	1
0	1	1	0	1	1
0	0	1	1	0	0

Shrnutí: